ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10 ДИНАРА 1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

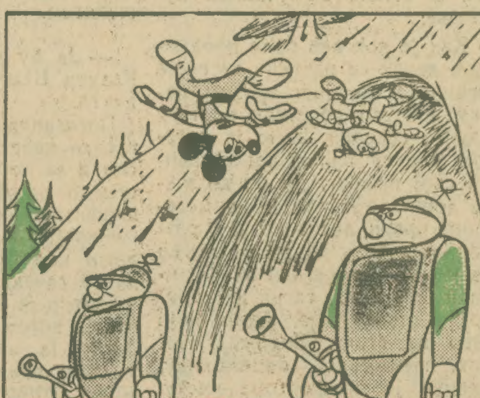
Година XVII — Број 161 — Субота, 29 јануар 1955

Мики и Шиља као истраживачи

16

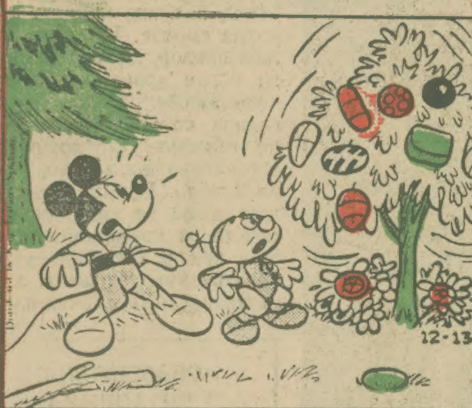

Син Хогара

Прошло је већ двадесет дана откако је племе дигло свој логор и кренуло према далеким долинама. Услед суше били су пресахли сви бунари у Хогару, планинском крају Сахаре у коме живе Туарези. Шагар, стари поглавица племена, добро је знао да треба ићи према истоку да би се дошло до извора који никад не пресушују. Тако је караван, иза кога су ишла стада стоке, већ данима био у потрази за водом.

Племе се задржало у ергу Афарар, пространој области у којој су преовлађивале дуне живог песка. Жене и деца већ су увелико спавали под шаторима, на брзину подигнутим, а уморни и замишљени људи још су седели поред ватри. Шагар и старац Каадин преживљавали су тешке часове пуне неизвесности. Тога јутра поглавица је оставио пет чланова племена код бунара Им-Мескан да би напунили мешине водом. Забринуо се јер је већ одавно требало да стигну.

— Свашта се може десити онима који сами иду кроз пустињу, — говорио је стари Каадин.

Кад је месец стигао до највише тачке на небу, петорица Туарега стигли су у логор. Први је проговорио Шамагир:

— Ево нас с мешинама, Шагаре, али и са злим вестима. На трагу нам је један резу — пљачкашка банда из Алжира. Изненадили смо јутрос једног ратника недалеко од бунара како посматра трагове наших стада, а затим одлази према југу. Свакако је отишао да обавести своје. Сутра ће пљачкаши кренути за нама.

Шагар упола затвори очи и ништа не одговори.

— Куда да идемо? — упита он мало доцније. — Најближи бунар је Ти-н-Сенасет, али пре тога треба прећи пространи ерг.

— Жеђи се некако и може избећи, али не и пљачкашима, — рече Шамагир.

Туарези су дуго разговарали, тражећи начин да избегну напад пљачкаша. За то време неко им се приближио, бешумно, као сенка. Био је то дечак дивних црта лица и жива погледа. Аким је за своје године био доста висок, али се њему журило да још више порасте. Хтео је да буде на равној нози са осталим члановима племена; да га они више не сматрају дететом. Његов пријатељ стари Каадин често би га задиркивао, говорећи му да он још не зна шта је пустиња. То је Акима много болело. Желео је овога пута да сазна о чему говоре људи и одмах је на лицу свога оца Шагара прочитао да се ради о некој новој опасности. „Зар је данас побеђена жеђ да би се већ сутра пало у руке пљачкаша?“ — чуо је дечак последње Шамагирове речи.

Аким се нечујно повукао у своје скровиште од кожа и остао тамо у дугом размишљању. А тада му је синула идеја како да сачува племе од смрти и уништења. Диже се полако, узе једну мешину, стави нешто намирница у торбу од коже и пође према камилама. Оседлао је своју брзу меару и пошто баци још један поглед на успавани логор крете у ноћ.

Идући по месечини, путем који је племе тога дана већ било превалило, пре зоре је стигао до бунара Им-Мескан. Прво је напунио мешину водом, а затим се сакрио у оближње стене, уверен да ће пљачкаши свакако туда наићи.

Протекао је један дуг дан. Аким је неуморно посматрао читаво песковито пространство. Пред ноћ, управо у тренутку кад је принео устима једну лепињу од проса, срце му је јаче закуцало. На видику се указала група људи. Било их је двадесетак. Аким је посматрао њихове танконоге меаре, изванредно брзе и издржљиве камиле. Закључио је да су то они ратници о којима је говорио Шамагир. Није скидао очију с њих. Видео је како приђоше бунару и чуо је како између себе нешто разговарају. Обрадовао се кад је видео да ће ту да преноће. То је значило да ће ускоро моћи да приступи остварењу свог смелог плана.

Не сумњајући ни у шта, ратници су своје камиле оставили у суседнојували. Наложили су ватру и убрзо, умотани у своје беле бурнусе, легли да отпочину. Аким је и даље стрпљиво чекао. Пошто је био сам, то му је једино оружје била сналажљивост. Знао је да је довољно разбојнике лишити мешина за воду и камила, а остало ће учинити пустиња.

Кад је ноћ већ била поодмакла, дечак се извукао из своје пећине и по још врућем песку допузао до људи који су чврсто спавали. Прво је утврдио где су пљачкаши оставили свој пртљаг. Да би до њега дошао, требало је по месечини прећи доста велику раздаљину. А за то време могао се неко од поспалих пробудити и приметити га на песковитој чистини. Но, Аким није знао за страх. Задржавајући дах, с крајњом опрезношћу, кренуо је према томе месту. Кад је стигао, одмах се упутио мешинама, које су биле прислоњене уз седла. Извадио је своју оштру каму и почео да их расеца. Шикнула је вода, коју је песак брзо упио. Дванаест мешина, колико их је свега било, зачас је спласнуло.

Кад је ово свршио, Аким је заобишао стене и дошао до камила. Повезао их је три по три, зауздао своју меару и потерао испред себе заплењене камиле према ергу Афарар. Једва се уздржавао да не запева од силне радости што је сад његово племе, благодарећи баш њему, било ван опасности.

★

Кад се разданило, Аким је био далеко од бунара Им-Мескан. Али, он није умео да прати траг који је остављао за собом караван његовог племена. У току ноћи оријентисао се према једној далекој планини, коју сад више није могао да сагледа. А на песку није било никаквих трагова. У подне, уморан од неспавања и исцрпен жегом, сео је да се мало одмори у сенци једне стене. После подне наставио је пут и управљајући се према сунцу ишао према истоку. Увече је легао да спава, убеђен да је залутао.

Сутрадан је наставио пут, стално терајући пред собом заробљене меаре. Без њих никако не би хтео да се појави пред оцем и осталим члановима племена — ако их више уопште буде видео. Јер, мешина коју је понео са собом била је готово празна, а у торби је било свега још неколико урми и две лепиње од проса.

Тако је прошла још једна ноћ; тако је прошао још један дан. Аким је већ осећао да губи снагу и да га напушта храброст. Питао се шта сад да ради у дивљој пустињи, у којој није у стању да нађе пута. Међутим, нешто га је стално гурало напред. Трећег дана изјутра бацио је празну мешину, која је сад била без икакве вредности. Борио се против грознице, против врућине, против жеђи. На очи му је падао неки вео: као да му је нека измаглица сметала да сагледа светлуцање песка. Сјахао је и пошао ходом, борећи се последњим снагама против грознице и умора. Једно је добро знао: ако се заустави, с њим је свршено.

Па ипак, ускоро је пао ничице у врео песак.

— Каадине... — дозивао је шапатом.

★

— Ја ћу поћи, — рекао је Каадин Шагару, — и пронаћи ћу га.

Поглавица је већ трећи дан гледао неће ли му се вратити син и за то време срце му се цепало од бола. Три дана ишчекивања и страховања. Договорили су се да се племе задржи код бунара Иферелел и да ту сачека Каадина.

Старац је кренуо оним истим путем којим је дошло племе. Затим је крстарио пустињом у свим правцима. Прошао је поред бунара Ти-н-Ахален, па пространом долином, вратио се у ерг Афарар, па онда кренуо дуж брда Тафаракрак. Ишао је дан и ноћ без предаха, користећи се ноћу месечином. Другог дана изјутра коначно је наишао на траг, на основу кога је утврдио да је туда прошла нека група људи на камилама. Каадин је чак био убеђен да је познао траг Акимове меаре и његово се срце испунило надом. Али, убрзо се јавила и једна друга, овога пута црна, помисао: да нису дечака пљачкаши одвукли са собом? Дуго је ишао трагом, који се прво кретао према истоку, затим заокретао према северу, да би опет скренуо ка истоку. Као да су они који су туда прошли имали намеру да заметну траг, или можда нису познавали пут.

Тако је Каадин пред саму ноћ, после тродневног трагања, наишао на камиле које су припадале пљачкашима. Мало даље угледао је дечака испружена у песку. Брзо је сјахао и притрчао му. Дигао је на руке непомично дечје тело и прислонио ухо на његове груди. Старац није могао да задржи крик радости. Жив је!

★

Аким је тек сутрадан прикупио довољно снаге да би могао да узјаше своју меару и да се на њој одржи. Каадин и он кренули су према бунару Иферелел, где их је чекало племе. Успут је Аким испричао пријатељу како је успео да пљачкаше лиши могућности да пођу у потеру за племеном. Каадин га је мирно слушао, а тада се израз поноса указао у његовим очима:

— И ти си то учинио, Акиме?

— Да! И ево водим оцу двадесет дивних меара.

— Шагар може да буде поносан на свога сина, — говорио је Каадин. — Дете које је у стању да само разјури хорду пљачкаша биће доцније прави поглавица.

Јахали су неко време ћутећи, па се Аким обрати старцу:

— Запевај ми ону твоју песму, Каадине.

И Каадин запева радосно, из свег гласа, у тишини бескрајне пустиње стару песму:

Ходи још, моја меаро, према бунару.
Бунар није далеко одавде.
Ево се примиче ноћ.
Храбрости, храбрости, моја дивна меаро...

Прекоокеански Робинзон

Крајем 1952 године, млади француски лекар Ален Бомбар кренуо је с једним пријатељем на пут преко Атлантика на малом сплаву. Међутим, пријатељ га је оставио у Тангеру и он је сам, за 65 дана, прешао океан. Успут је пио морску воду и хранио се искључиво оним што му је море пружало, да би доказао да се на мору може издржати много више него што се мисли и да велик број бродоломника може бити спасен. У овом чланку доносимо неколико извода из његове недавно изишле књиге.

Кад сам правио листу предмета које ћу да понесем на свом сплаву, предвидео сам Сервантеса, Есхила, Раблеа, Молијера и Шекспира. Заборавио сам на „Робинсона“, али су ме зато при повратку назвали „Робинсоном 20 века“. Други су ме упоређивали са доктором Фергусоном из Жил Верновог романа „Пет недеља у балону“, јер је и мени Краљевско шкотско географско друштво дало златну медаљу.

Зашто ме је мој сапутник Џек Палмер напустио, још ни сад не знам. Главно је да сам сâм кренуо на пут. Нисам предузео тако опасан подухват да бих добио златну медаљу, већ зато што сваке године гине на морима преко 200.000 људи, од којих је око 50.000 било успело да уђе у чамац за спасавање — а многи од њих могли су бити спасени. Ми у лабораторијама у стању смо да им одредимо храну која ће их спасти од глади и жеђи, али спасти их од очајања можемо само примером.

Навешћу један убедљив пример за то. Статистике показују да је смртност у немачким концентрационим логорима знатно опала кад се прочула вест о јунском искрцавању на француску обалу, али је опет нагло порасла кад је у децембру фон Рундштет почео своју офанзиву. Ето колики је утицај самопоуздања и вере у срећан свршетак!

У то доба имао сам 28 година и био сам болнички лекар у Булоњу. Имао сам жену и двоје деце. Нисам био, дакле, неки „очајник који све ставља на коцку“. Пошао сам на пут да бих извео један научни опит. Једна ме је ствар необично изненадила кад сам се после срећног повратка нашао код куће: ниједном нисам сањао неки тежак или мучан тренутак са свога путовања, иако сам више пута сањао како опет полажем матуру или неки испит из медицине. Но, ако те тешке часове нисам сањао, они су ипак утицали на моје здравље. Заморен од пута, од многобројних предавања и интервјуа и писања књиге, најзад сам подлегао и три месеца лебдео сам између живота и смрти.

Оно што је највише помогло да се опоравим, то је била вест да су дванаесторица људи, под надзором лекара Орија, пристали да буду добровољни бродоломци и да живе на сплаву пијући само морску воду. При повратку, после само једног лаког обеда, могли су одмах прећи на нормалан живот, а детаљан медицински преглед показао је да им организам нимало није настрадао услед овог опита.

О томе је Ори написао извештај који је у потпуности потврдио моју теорију: „Морска вода је пиће бродоломника. Она није опасна кад се пије по 500 грама дневно. То може да траје пет дана, али само под условом — и то је најважније — да се одмах почне пити, како организам не би изгубио нормалну количину воде“.

Кад тако, захваљујући узимању морске воде, осигура себи живот за пет дана, бродоломник има времена да ухвати неку рибицу — а ми ћемо га научити како да пије сок од ње — и да чека кишу, која ипак мора да падне.

Енглези су дуго били против морске воде, али их је овај наш опит најзад убедио и они у том правцу већ поучавају своје морнаре. Надам се да неће проћи дуго и да ће на свим чамцима за спасавање бити утиснуто: „Ако немате ни јела ни пића, почните одмах да пијете морску воду“.

Рећи бродоломнику да неће живети дуже од десет дана — значи убити га. Уствари, бродоломник обично само првог и другог дана очекује помоћ, а кад види да она не долази постаје убеђен да више нема чему да се нада, јер већ сви мисле да је мртав и — за неколико часова заиста умире. Али, мада је после неколико дана тражење знатно отежано, јер се чамац налази већ далеко од места бродолома, треба увек претпостављати да су бродоломници још живи и не прекидати трагање.

Опасна смоква

У средњоамеричкој републици Хондурасу постоји смоква за коју се с пуним правом може казати да убија друго дрвеће. То се догађа полако, постепеним гушењем, и то тек онда кад је смоква довољно јака да би могла да заузме место дрвета које гуши. Почетак је овакав. Семе смокве-паразита падне на рапаву кору стабла какве палме и ту убрзо изникне. Нова биљка пушта ваздушне корене, који се спуштају низ стабло палме и допиру до земље. Смоква све више јача и стабло палме обавија мрежа корења, док се испод палмине круне образује круна смокве. То пружа занимљив призор, јер изгледа као да на истом дрвету расте различито лишће. После неколико година корење смокве потпуно обухвата стабло палме и ствара око њега ново, сопствено стабло. Палмино лишће се тада више не види, осим што можда из круне смокве извирује врх палме. Најзад палма бива потпуно угушена, а њено место заузима смоква-паразит.

ОБАВЕШТЕЊЕ ЧИТАОЦИМА

Трошкови око издавања „ПОЛИТИКИНОГ ЗАБАВНИКА“ знатно су поскупели у последње време, па је Управни одбор предузећа „Политике“ принуђен да повећа цену „ПОЛИТИКИНОМ ЗАБАВНИКУ“ са 10 на 15 динара почев од 1 фебруара ове године.

Годишња претплата на „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“ од 1 фебруара 1955 године стаје 700 динара, полугодишња 350, а тромесечна 175 динара. Годишња претплата за иностранство износи 1.000 динара, а полугодишња 500 динара.

Како је ТОЛСТОЈ РАДИО

Књижевна дела Лава Толстоја одушевила су од почетка милионе читалаца, а многи културни радници из целог света били су често његови гости. Причали су о њему многе занимљиве ствари, а велик број њих забележио је све што је чуо од великог писца или приметио у његовој околини. Овде ћемо изнети шта је писао један руски лист пре више од 50 година о техници Толстојевог књижевног рада.

Техника књижевног рада Лава Толстоја потсећа на некадашње живописце. Пошто би утврдио план самог рада и прибрао повећу количину студија, он би најпре почео да пише тако као кад би угљеном цртао облик какве фигуре, тј. пише не мислећи о појединостима. Што би написао обично би дао својој жени Софији Андрејевној, или којој кћери, или неком познанику кога би тај посао занимао, да препише. Он пише на сасвим простој четвртастој хартији, крупним словима и напише дневно по двадесет страна, што износи отприлике пола штампаног табака. Обично ради од девет пре подне па до три часа по подне, јер сматра да је то време најзгодније за његов рад.

Пошто је рукопис чисто преписан, Толстој га почне одмах прерађивати, али овлаш. Рукопис се врло брзо ишара, свуда је нешто написао, пише с леве и десне стране, озго и оздо, па те исправке преноси чак и на другу страну. Овако ишаран рукопис опет се преписује. Али, тај нови препис снађе иста судбина. Понеке одељке Толстој преписује и по десет пута.

Када, пишући, прикупи своје успомене, сећања, посматрања и нове податке о питању које обрађује, он онда неуморно ради на сваком одељку. Рад прекида само за кратко време ради одмора или ћути и размишља кад негде запне. Он живо тражи унутрашњу суштину својих јунака и то му је највећа брига, па том приликом обично каже: „Злато се добија непрестаним просејавањем и испирањем".

Неке сцене он пише под живим утисцима. Тако је описао трке у „Ани Карењини" под утицајем живог приповедања кнеза Обољенског.

Уколико се више рукопис преписује, утолико неке појединости излазе све јасније, а неке тамније. Када би му рад показао више јасности, онда би он читао рукопис извесном кругу својих пријатеља, саслушао њихове напомене и исправљао све што је сматрао да треба исправити пре него што би рукопис дао у штампу. Кад је завршио своју драму „Власт мрака", он је сео па ју је прочитао својим сељацима, али се том приликом нечем научио. На најтрагичнијим местима, која он није могао од суза да чита, сељаци су почели да се смеју.

Најстрожи критичар, нарочито његових новијих дела, јесте његова жена Софија Андрејевна, која му са урођеном искреношћу и оштрином исказује своје примедбе, без икаква околишења и устручавања. Толстој се често сложи с њом, али исто тако често упорно брани своје гледиште од њених примедби.

Чим се рашчује да је Толстој написао неко ново дело, одмах са свих страна нагрну молитељи и траже да им да то дело да га прочитају. И Толстој даје, не гледајући коме. Али, с тим није свршена сва брига о том делу. Још је остала коректура, на којој он ради много и неуморно. Тешко слагачима који слажу његов рукопис. Док је један део сложен, десило се васдан догађаја, придошли су нови утисци који с нове стране расветљавају неко питање о коме се у књизи говори. Он брзо покрије коректорским знацима и умецима празне просторе на листу, тако да цео лист изгледа као нека густа мрежа. С другом коректуром бива исто то. Слободно се може рећи да би Толстој, и кад би 100 пута вршио коректуру, 99 пута ишарао лист својим исправкама.

Критика је код Толстоја толико развијена да он већ сутра види сам своје грешке. При коректури он толико исправи рукопис да понеки одељци његове књиге изиђу из штампе тако прерађени да их они што су рукопис читали не познаду.

Кад је једном поведена реч о напорном и смишљеном раду на књижевности, Толстој је рекао:

— У уметности не треба пренебрећи никакву ситницу. Неки пут и једно полуоткопчано дугме може расветлити понеку страну живота једног лица. И то дугме ваља насликати. Потребно је да су сви напори управљени на унутарњу суштину, да се не би скренула пажња од онога што је важно на појединости и доколице, као што се обично ради.

Ето, тако је мислио Толстој о књижевном раду, а како је мислио тако је и радио.

Прича о најмањим новинама и највећем листу хартије

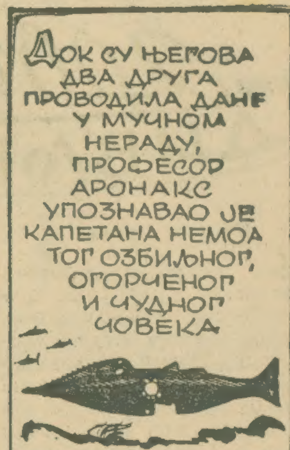
Пре шездесет година лист „Телеграм", који је излазио у Мексику, сматран је за најмање новине на свету. Али, није дуго излазио. Кратко време после тога у Енглеској је почео да излази још мањи лист. Звао се „Литл стандард". Ове новине биле су дуге 75, а широке 60 милиметара. Један једини човек, неки Токет, сам је писао цео текст, слагао га и преламао лист, па га сам и растурао. Некако у исто време, у Америци је једна фабрика хартије за писање израдила лист какав се по величини дотад није произвео. Прича се да је био широк два и по метра, дуг 14 миља, а тежак преко хиљаду килограма. Чему је служио тај лист хартије не зна се, али свакако они који су га правили нису имали другог посла.

Трагање за потонулим благом

У Енглеској је израђена нарочита телевизиска камера за подводна снимања. Она ће бити послана на Нови Зеланд да би се помогло извлачење златног товара из брода „Генерал Грант", који је потонуо близу новозеландске обале 1866 године. Откад је брод потонуо чињени су многи покушаји да се извуче товар од 9,5 тона непречишћеног злата. Иако се тачно зна положај потонулог брода, јаке морске струје досад су спречавале успешан рад ронилаца. Стручњаци који су кренули да изврше овај посао сматрају да ће захваљујући телевизиској камери успети у овоме.

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

МОРЕУЗИ

Мореузи су делови мора који су сужени између два копна, а везују два мора. Овде ћемо поменути неке важније. Прва бројка означава дужину мореуза у километрима, друга његово најуже место на пловном путу, такође у километрима, а трећа најплиће место, у метрима.

Баб-ел-Мандеб (Црвено Море) — 50, 17, 60.

Басов Пролаз (Аустралија) — 350, 160, 65.

Бел Ил (Њуфаундленд) — 130, 12, 44.

Велики Белт (Данска) — 120, 16, 12.

Мали Белт (Данска) — 180, 0,6, 7.

Берингов Пролаз (Тихи Океан) — 60, 35, 37.

Босфор (Турска) — 30, 0,7, 27.

Каботова Врата (Њуфаундленд) — 90, 50, 380.

Кукова Врата (Нови Зеланд) — 110, 85, 140.

Дарданели (Турска) — 71, 1,3, 54.

Доверска Врата (Ламанш) — 56, 33, 24.

Флоридска Врата (САД) — 300, 80, 110.

Формоски Пролаз (Кина) — 380, 120, 40.

Гибралтар (Средоземно Море) 90, 14, 200.

Хормус Врата (Персиски Залив) — 85, 15, 30.

Магеланов Пролаз (Јужна Америка) 600, 4, 20.

Малачки Пролаз (Малака) — 780, 36, 30.

Месински Пролаз (Италија) — 42, 3,5, 85.

Отрантска Врата (Јадранско Море) — 120, 57, 115.

Палков Пролаз (Цејлон) — 160, 55, 7.

Сингапурски Пролаз (Малака) — 50, 16, 26.

Сунд (Данска) — 110, 4, 12.

Торесова Врата (Аустралија) — 400, 85, 9.

Шта је анегдота?

Анегдота је прича о неком занимљивом догађају, која кратко, сажето и духовито износи тај догађај или оцртава неку ситуацију.

Код нас су анегдоте махом народне умотворине, али их има и од појединих писаца. Марко Миљанов у свом делу „Примјери чојства и јунаштва" изнео је више анегдота које је сам запазио или чуо да се о њима прича. Сем њега, анегдоте су писали и други наши и страни писци.

Навешћемо једну анегдоту из старог Рима. Гај Марције Кориолан, римски војсковођа из 5 века пре наше ере, био је осуђен од народних трибуна на изгнанство. Он се није сложио с тако тешком пресудом, па је побегао код Волска, који су били непријатељи Рима, и наговорио их да пођу с њим на Рим и освоје га. Они су одмах пристали и опсели Рим. Ветурија, Кориоланова мајка, изишла је из града са својом снахом, дошла код сина и рекла:

— Сине, пре него што те загрлим хтела бих да знам да ли долазим непријатељу или сину, да ли сам изишла из Рима као заробљеница или као мајка. Можеш ли опустошити земљу која те је родила и отхранила? Зар ти љутња није попустила при ступању на родно тле, ма колико да ти је срце огорчено и жељно освете? Зар ниси помислио кад си Рим погледао: „Ето, међу оним зидинама налази се моја кућа, моја мајка; тамо су моја жена и деца!"

По народном предању, Кориолан је одустао од своје намере, али су га непријатељи које је водио на Рим убили. Његова судбина предмет је и Шекспирове трагедије „Кориолан".

САРДОНСКИ СМЕХ

Сардонски смех је смех без спољног повода. Мисли се да је тако назван по једној отровној трави (сардонија херба), која расте на Сардинији и од које човека спопадну грчеви, па се добија утисак да се смеје. У фигуративном слислу значи: подругљив, пакостан смех.

Довитљивост диВљих животиња

Паук — стрелац

Неки аустриски дрвосеча, враћајући се с рада кући, приметио је крај шумског путељка једну огромну паукову мрежу разапету између два дрвета, која су била удаљена једно од другог преко два метра. Мрежа није била сасвим готова и један велики црно-

жути паук још је испредао своје нити по њеној ивици. Изненада, јесењи ветар откинуо је два сува листа и бацио их баш у средиште мреже. Паук је одмах потрчао ка „месту несреће" да би спасао своју мрежу. Једном од својих дугих предњих ногу он је дохватио нит за коју се лист био закачио и, као што стрелац затеже свој лук, најпре је повукао уназад, а затим је нагло пустио. Његов први покушај није успео, а ни други. Али кад је трећи пут затегао и испустио нит, лист је, одбачен овом необично танком тетивом, одлетео. На исти начин паук је ослободио своју мрежу и од другог листа.

Кажњени уљез

— Једног јутра, — прича Фред Милак, професор из Вилсона, у Америци — угледах пар ласта, чије је гнездо било под настрешницом моје куће, како упорно покушавају да истерају једног врапца који се у њиховом јутарњем отсуству био увукао у њихов дом. Но, мали узурпатор није уопште обраћао пажњу на њихов љутити цвркут и лупање крилима. После неколико тренутака ласте одлетеше, да би се убрзо вратиле са још двадесетак својих другарица. Читаво јато крештало је око гнезда и махало крилима, а неке ласте

покушавале су чак да ударцима кљуна истерају нежељеног сустанара. Али, тврдоглави и упорни врабац није се мицао. Најзад, ласте поново одлетеше.

Ја — а вероватно је и врабац делио моје мишљење — поверовах да су ласте одустале од сваког покушаја да отерају уљеза. Међутим, два часа касније огромно јато ласта, какво ја никад у животу нисам видео, надлетело је моје двориште и јурнуло право на гнездо, а одмах потом одлетело, истом муњевитом брзином којом је и дошло. Зачуђен тиме, осмотрих гнездо. На њему се више није видео отвор: ласте су га биле затвориле дебелим слојем мокре иловаче.

Два месеца касније, за време једне јесење олује с кишом, гнездо је пало на земљу и распрсло се. Из њега је испало готово мумифицирано тело врапца-уљеза.

Домишљата лисица

На снегу, палом претходне ноћи, јасно су се видели трагови лисице. Лија је, судећи по њима, неколико пута обишла око моје куће и живинарника, па је, не успевши да ту дође до плена, отишла даље. Мој сусед био је лошије среће: страдао му је један петао. Због тога нас неколицина решисмо да организујемо хајку на лисицу и тако спасемо своје живинарнике. Један је повео у лов и свог малог, још недресираног пса — теријера.

Место где се лисица била сакрила брзо смо нашли. Опколили смо је, тако да је морала, кад је истерамо из склоништа, изићи на једну велику чистину, где ће, на белом снегу, њено риђе тело претстављати одличну мету. Но, иако је наш план био добро смишљен, нисмо успели, јер нас је животиња, у правом смислу речи, надмудрила.

Управо кад се, шуњајући се кроз шипражје, приближавала ивици чистине, лисица је спазила псића. У истом тренутку, чудно некако потскакујући, она му priђе. Стајали су неко време очи у очи, машући реповима, као да се обоје радују томе сусрету. Затим лија поче да „задиркује" штене, благо га уједајући за реп и гурајући га њушком у слабину. Псетанце се одушевило игром и сместа ју је прихватило: режало је тобоже на лисицу, скакало на њу, хватало је зубима.

Стопу по стопу, метар по метар, одмицала је лисица преко чистине, мамећи за собом псетанце. Тачније речено, преко чистине се ваљала бело-риђа лопта: њихова тела склупчана у обесној игри. „Лопта" се све више удаљавала од хајкача и све више примицала потоку на крају чистине. А кад се доваљала до обале, „лопта" се наједном преполовила и, хитро као муња, једно риђе тело прескочило је поток и нестало у жбуњу на другој обали. На чистини је остало само псетанце, које се збуњено окретало тражећи свог „друга", и још збуњенији ловци, који, бојећи се да њега не убију, нису успели да на штеточину испале ниједан једини метак.

Ово није прича каквог ловца, већ природњака-аматера Џона Кила, који живи у Северној Америци.

Ракун и шкољке

Ракун, врста северноамеричког малог медведа, храни се углавном биљкама. Рибе, птичја јаја и шкољке претстављају за њега праву посластицу. Али, до њих није лако доћи. Јаја добро чувају њихови крилати родитељи, троми ракун ретко кад може да улови хитре рибе, а шкољке имају тврду љуштуру којој ракунови зуби не могу да науде. Што до тих посластица сладокусац-ракун понекад ипак дође, има да захвали са-

мо свом стрпљењу и довитљивости.

Једног дана неки рибар који је живео у близини канадске границе спазио је недалеко од места где је пецао једног старог ракуна. Животиња је стајала у плићаку и предњим ногама копала по дну, као да нешто тражи. Најзад, загњурила је главу и изнела у зубима једну велику шкољку. Дуго је ракун покушавао да отвори љуштуру, а кад у томе није успео ставио је шкољку на један пљоснат камен који је вирио из воде. Но, и поред тог неуспеха, он је и даље ловио шкољке и стављао их на камен. Најзад, оставивши сав свој плен, мирно се удаљио.

Отприлике после два часа ракун се вратио. На рибарево изненађење, он је овога пута брзо и лако отварао шкољке и сладио се њиховим наранџастим месом. У први мах рибар није разумео ову промену. Али кад је пришао ближе и погледао шкољке, ракунов „маневар" постао му је јасан. Наиме, уколико је дан више одмицао, утолико је сунце јаче загревало површину камена. Загреване и сунчевим зрацима и топлим каменом, шкољке су постепено малаксавале и почеле да отварају своје љуштуре.

Веверичина зимница

На једном научно-забавном путовању по североисточној Француској, нашао се Жак Спрул у једној смрековој шумици, где је, како је касније причао, био сведок једног заиста необичног припремања „зимнице".

Иако календарска зима још није била наступила, рани мразеви већ су били покрили леденом кором баре и потоке и само је један жустар шумски поточић пркосио студени. Крај потока чучала је једна мала веверица, с још зеленом смрековом шишарком међу предњим шапама. Држећи шишарку за један крај, она ју је неколико пута узастопце загњурила у воду, а затим је брзо отрчала у жбуње испод једне високе и густе смреке. После десетак минута опет је била крај потока са шишарком у „рукама". Поново ју је замочила у воду и онако мокру однела у жбун.

Дуго Спрул није могао да одгонетне смисао ових „шетњи" од потока до жбуна, па је најзад пошао за веверицом. Кад је стигао до жбуна, она је већ излазила из њега. Али, уместо да одмах оде на поток, као што је он претпостављао да је раније чинила, веверица се хитро успузала уз једну смреку и зубима откинула с ње шишарку. Стрчала је затим с дрвета, узела шишарку у уста и тек тада отишла на поток. Тада је радознали човек завирио у жбун. Оно што је тамо угледао превазилазило је сва његова нагађања: у средини жбуна налазила се гомила свежих шишарки — преко 200 комада — које су биле ледом залепљене једна уз другу. Одмах му је постало јасно: веверица је спремала себи „зимницу". И то како мудро: доносила је мокре шишарке, које су се за тили час прекривале леденом скрамом, и „лепила" их једну за другу. А за свој „хладњак" изабрала је најскровитије и најзаклоњеније место, где се лед неће отопити све док не гране право пролеће.

Тако је било у старо време...

Отварање нових високих школа, универзитета, и данас претставља значајан догађај у културном животу сваке земље. Колико је то тек било важно у прошлости, кад је и нижих школа било мало! Зато није никакво чудо што су ови догађајим били праћени правим народним слављем.

Пре готово четири века, 1575 године, холандски град Лајден свечано је прославио отварање универзитета. Још од раног јутра народ је заузео места с обе стране улица којима ће се кретати симболична поворка. А та поворка била је заиста занимљива и живописна. На челу је ишла чета војника, а за њом девојка која је претстављала Теологију. После ње ступала је Правда, везаних очију, с теразијама у једној и мачем у другој руци, опкољена чувеним старим правницима: Улпијаном, Јулијаном, Папинијаном и Требонијаном. Људи који су претстављали ове историске личности старали су се да их и изгледом и кретањем прикажу што верније. Девојка-Медицина имала је на глави венац исплетен од разног лековитог биља. У њеној пратњи били су стари лекари: Хипократ, Гален, Диоскрид и Теофраст. Иза њих ишла је Минерва у пратњи Платона, Аристотела, Вергилија и Цицерона.

Целим путем дочекивана поклицима и засипана цвећем, поворка је најзад стигла до реке. У истом тренутку, уз обалу је пристала барка, свечано украшена. У њој је, испод балдахина, седео Аполон и свирао на лиру, а девет муза пратило га је песмом. На крми се налазио Нептун, спасилац Лајдена. Сишавши на обалу, Аполон се изљубио с професорима, поздравио их латинским стиховима и одвео у зграду универзитета.

На Лајденском универзитету убрзо су се окупили многи чувени научници тога доба. Ту су нашли уточиште професори филозофије и природних наука који су бежали испред прогона Инквизиције. Временом, универзитет у Лајдену постао је училиште светског гласа. У овом граду слушао је предавања и Петар Велики.

Универзитет је дао велик број научних радника. На њему је предавао медицинске науке и чувени професор Берхаве.

Пчеле — акробати и хирурзи

Познати француски зоолог Пјер Грасе посветио је последњих година доста времена проучавању неких досад мало познатих особина пчела. Он је утврдио да ниједан инсект нема јаче ноге од пчеле и да оне помоћу њих изводе праве акробације. Тако се пчела закачи предњим ногама за какву стабљику или гранчицу, а за њу десетине њених другарица, па ипак у таквом положају она може да издржи више минута. Често пчеле направе огроман венац држећи се једна за другу, док се на крајевима венца само по једна пчела држи за неку хоризонталну стабљику. Иако из венца сваки час излеће понека пчела, низ се не прекида и равнотежа се не ремети.

Занимљив је и начин на који хиљаде пчела у својој малој, тесној кошници обезбеђују себи довољне количине кисеоника, како не би угинуле услед тровања и погушиле се од врућине. Све пчеле истовремено, великом брзином, машу крилима у истом правцу и тиме проузрокују такву промају која за неколико минута измени сав ваздух у кошници. Ово струјање се може одлично осетити на отвору кошнице, одакле непрестано избија топао ваздух меденог мириса.

Пчеле су исто тако одлични хирурзи и лекари. Један научник направио је кошницу од стакла да би могао да посматра како оне лече своје болеснике. Пчела која остане неколико секунди загњурена у мед није у стању сама себи да помогне. Одмах јој прискачу у помоћ друге пчеле, лижу је, суше и чисте сваку њену длачицу, тако да је за минут-два потпуно сува и спремна за лет. У случају да јој нека од пчела повреди или изгужва крило, одмах јој се друга попне на леђа, узима у своја уста нежне жилице крила и истеже их, идући од њихове основе ка врху, све док се изгужвано крило не исправи и озлеђена пчела излети из кошнице.

Меродавна критика

Наш познати стари сликар Новак Радоњић израдио је, поред осталих дела, и портре Косте Николића-Баше, адвоката из Новог Сада. Док је он радио портре, у атељеу су седели и његови пријатељи. Једнога дана за време рада дадиља је унела малишана Николићевог у собу и стала да посматра како сликар ради. И дете се загледало у слику и наједном пружило ручице, па тепајући узвикнуло:

— Тата, тата!

Уметник, чувши детиње речи, престао је да ради, па се обратио пријатељима:

— Е, сад ми може цела академија казати да слика не ваља, али ја нећу марити. Критика овог детета за мене је меродавна.

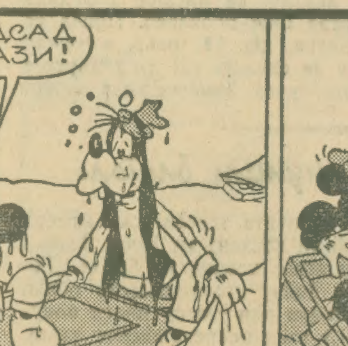
Шиља

ПОБЕДНИК РЕГАТЕ

ПРВИ ПОХОДИ У ПОЛАРНЕ ОБЛАСТИ

Пре кратког времена људи су постигли још један велики успех у савлађивању огромних пространстава наше планете. У мраку поларне ноћи, изнад ледених пустиња Гренланда, сусрела су се два четворомоторна путничка авиона. Један је путовао из Копенхагена за Сан Франциско, а други обратно. Они су изабрали најсевернији и најкраћи пут који везује Европу и Америку, пут изнад северних поларних мора.

До пре двадесет година, између континената се саобраћало искључиво поморским путевима, а и њих је било свега неколико. Сви ти путеви зависили су од кључних пролаза, које су као важне стратегиске тачке држале велике силе: Памански Канал, Гибралтар, Суец, Баб-ел-Мандеб, Сингапур и други. Једини пут којим се ти природни теснаци и вештачки канали могу избећи врло је заобилазан и води испод јужне обале Аустралије, Рта Добре Наде у Африци и Огњене Земље у Јужној Америци. Тек кад су у трансконтинентални саобраћај уведени авиони, ове сметње поморског путовања су отклоњене. Спајањем Европе и западних америчких обала ваздушним путем који води изнад поларних области, путовање је скраћено за једну четвртину. Али, први путници редовне ваздушне линије преко Северног пола, који су безбрижно дремали у топлој и удобној кабини док се само метар даље жива спуштала до 40 степени испод нуле, нису ни мислили о томе да је ваздухопловство постигло ову велику победу само благодарећи хиљадама оних који су дали своје животе истражујући пуста, залеђена мора на крајњем северу земље.

Пре више милиона година, Северни пол био је прекривен бујном тропском вегетацијом. У џиновским шумама, густе крошње огромног дрвећа и ис преплетаног грања замрачивале су небо. Дуж река и на чистинама, мамути, носорози и друге преисториске животиње крчиле су себи пролаз кроз високу траву. Огромне шаролике птице полетале су често у јатима и тада би као облаци сакривале сунце. У тим крајевима, у којима је некад цветало обиље и богатство, данас се простире вечити лед. Историчари и географи још не знају како се одиграла та ужасна природна катастрофа која је изменила лик земље, створила европске планине и са дна мора издигла песковите равнице северне Немачке, али су трагови њени и данас врло свежи. Народи који насељавају обале Сибира свакодневно налазе одлично очуване костуре мамута и других преисториских животиња у муљу и леду. У неким крајевима нађена су читава стада и чопори животиња које су, измешане, бежале у паничном страху. Неке од њих покривене су кожом и длаком и изгледају као да су се тог тренутка смрзле.

Дуго су се људи плашили ледене зиме севера и бежали од ње. Први у историји забележени покушај продирања на север извршили су Феничани око хиљаду година пре наше ере. Ови велики морепловци античког доба, на својим бродовима на весла, стигли су до британских острва. То је био први додир средоземних народа с Келтима. Са тих путовања Феничани су донели у своју домовину калај.

Први човек који се може назвати правим поларним истраживачем био је Питеас из Марсеља, који је живео у доба Александра Великог. Он је прошао кроз Гибралтар и стигао до британских острва, а затим је на свом једрењаку продужио за Норвешку и стигао до најсевернијих Шетлендских Острва. Приметивши лед и море које постаје све „гушће", Питеас се смртно уплашио. Он никад раније није видео такву природну појаву, па је сместа окренуо једра и побегао на југ. Још необичнију поларну авантуру доживео је у VI веку ирски свештеник Брендан. Он је био кренуо ка северним морима, тражећи „рајску земљу". Насред мора приметио је неко мало острвце и искрцао се на њ. Његово запрепашћење било је огромно кад је приметио да се острво креће. Уствари, Брендан се био искрцао на леђа једног кита.

Први Европљанин који је стигао на Гренланд био је Норвежанин Ерик Црвени, у X веку. На обалама острва он је основао колонију и протерао Ескиме. Међутим, насеље је после неколико година захватила тешка епидемија. Ескими су то искористили, напали дошљаке и протерали их. У току следећих векова експедиције на север све су чешће и све боље организоване. Не ради се више само о авантуристима. У њих све чешће крећу људи жељни сазнања, открића и славе. Метар по метар, по цену глади, смрзавања, умирања и хиљаду других патњи, они крче поларне путеве.

Прву велику експедицију на Северни пол организовао је холандски морепловац Виљем Баренц, по коме је једно северно море добило име. Неколико једрењака крцатих робом спремљеном за далека источна мора кренуло је на север 1594 године. Кад је Баренц приметио прве ледене санте, мислио је да су лабудови. С првим тешкоћама дошло је и до побуне посаде и експедиција је морала да се врати. Друга Баренцова експедиција није прошла боље од прве. Но, он је остао упоран и ускоро кренуо и по трећи пут на Северни пол. Овога пута бирао је за посаду само нежење, тврде и опробане момке. Једно за другим следила су велика Баренцова географска открића. Експедиција је прво наишла на Медвеђа Острва. После неколико недеља напорног пробијања кроз буре и пловеће санте, брод је једног јутра освануо пред великим острвом с високим и шиљастим планинским врховима, због којих га је Баренц прозвао Шпицберг. Ту је експедицију први пут напао бели медвед, за кога је Баренц мислио да је доброћудна и питома животиња. Уствари, то је била огромна, прегладнела звер, која је пред очима осталих појела два члана посаде. Баренцов брод „Откриће" наставио је пут, али је једног дана био оп кољен леденим сантама и није могао даље. Посада је напустила брод и склонила се у један пусти залив Нове Земље. Ту је провела тешку зиму, у сталној борби с медведима, пркосећи глади и зими. Први поларни истраживач, Баренц, био је прва жртва научног истраживања ових области. Умро је на Новој Земљи од исцрпљености. Посада је продужила свој безнадежни „марш смрти". Морнари су умирали један за другим. Неколицину преживелих спасла је једна руска лађа и вратила у домовину.

Једна од најузбудљивијих и најстрашнијих поларних авантура одиграла се 1897 године, кад је шведски инжењер Андре покушао да стигне до Северног пола помоћу балона. Са два сапутника, Строндбергом и Френкелом, дигао се са острва Шпицберга. Четири дана касније, на норвешки рибарски брод „Алкен" спустио се голуб, који је донео прве вести о Андреу. Вест је била послата 13 јула, кад се балон налазио на 82 степену северне ширине. После тога, о истраживачима се више ништа није чуло. Тек 1930 године престала је неизвесност о судбини Андреове експедиције. Тада је један брод за лов на фоке стигао до Белог Острва, североисточно од Шпицберга. Два морнара, који су се искрцали да би потражили воду за пиће, наишли су у белој пустињи на један алуминијумски поклопац, а нешто даље на лак чамац покривен платном на коме је писало: „Андре, поларна експедиција 1896". На ову вест посада је напустила брод и почела да претражује острво. Ускоро су сви били сведоци страшног открића. На простору од неколико десетина квадратних метара биле су разбацане кости несрећних чланова експедиције, које су појели медведи и друге поларне звери. Нешто даље нађене су готово нетакнуте Андреове белешке и фотографски негативи, који су помогли да се реконструишу последњи часови храбрих истраживача. Балон је пао око 300 километара североисточно од Шпицберга. Истраживачи су кренули залеђеним морем на југ и стигли до Белог Острва. Ту су умрли од хладноће. Последње речи које је Андре записао биле су: „Шатор... колиба... остаци бродолома..."

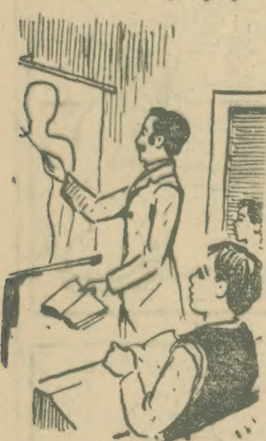
У другој половини XIX и почетком XX века покушаји освајања Северног пола су све чешћи. Први који је објавио да је стигао на пол био је амерички лекар Кук. Касније је откривено да је он варалица и да уствари никад није био на полу. Тај подвиг извео је Американац Пири, после четири неуспела покушаја, 6 априла 1909 године.

Највећи поларни истраживач био је Норвежанин Амундзен. Он је предузео поларну експедицију у исто време кад и Пири. На вест да је Пири већ стигао на Северни пол, Амундзен је одустао од даљег пута и кренуо ка Јужном полу, који је после неколико месеци освојио. Доцније, заједно са Италијаном Нобилеом, покушао је да прелети Северни пол цепелином. И овога пута Амундзена је предухитрио један Американац, адмирал Берд, који је у авиону прелетео преко Северног пола. Амундзен је погинуо 1928 године, покушавајући да спасе Нобилеа, који се са својим цепелином био изгубио у поларним областима. Амундзенов хидроавион никад није пронађен, а Нобилеа је спасао један шведски истраживач.

За сваку похвалу...

Данашњим ђацима мало је познато шта су њихови другови у прошлости учили, па ћемо овде изнети један пример од пре седамдесет година.

Управа ваљевске ниже гимназије поднела је министру просвете извештај за 1883-1884 годину. У њему се говори о наставничком раду у школи и о општем стању у њој. Ту се, поред осталог, наводи шта су ђаци првог разреда гимназије учили из предмета „Познавање човека". Тај предмет учио се по књизи Љ. Миљковића, предавања су местимице допуњавана изводима из „Зоологије" др Јосифа Панчића и из наставничких прибележака са Велике школе о анатомији, физиологији и дијететици, а затим објашњавана делом „Унутарњи органи човека" од Теодора Екарта и књигом „Унутрашња грађа тела". Приликом предавања, ђацима су показивани модели од гипса који су претстављали плућа са срцем и жилама, гркљан, мозак, кожу, пола главе са мишићима, живцима, жилама и жлездама на њој, око и уво итд. Поред тога, наставници су се служили и „зидним анатомским сликама Фидлеровим", на којима је био претстављен човечји костур са мозгом, дробом и цревима. Затим су наставници водили ученике у кланицу да виде говеђа плућа, срце, око и мозак свиње, а ти животињски органи доношени су и у школу. Као што се види, ово није био нимало лак предмет за ученике првог разреда гимназије, тако да они који су га положили заслужују сваку похвалу.

Братска помоћ

Одјек Првог устанка био је веома велики. Срби су са свих страна гледали да пруже што већу подршку устаницима у сваком погледу. Тако су и Срби из Трста, чим је почео устанак, послали знатну суму устаницима. Међу приложницима налазио се и Доситеј Обрадовић, који је у то време живео у Трсту и живо агитовао међу Србима. Око 1806 године устаници су послали два делегата у Трст да траже новчану позајмицу од тамошњих Срба, па су тршћански Срби дали 11.400 форината. Према једном извештају из 1807 године, они су дали новчану помоћ устаницима и други пут у износу од 60.000 гулдена, а трговци са Ријеке 10.000.

„Све ће то народ позлатити", приповетка Лазе Лазаревића, изишла је у преводу на немачком језику 1898 године у полумесечном часопису „Са страних језика".

Шта се некад мислило о ЈАЈЕТУ

Данас су људима добро позната храњљива својства јаја и она су у целом свету призната као животна намирница од прворазредног значаја. Међутим, није увек било тако.

Сматра се да преисториски човек није припитомио дивљу кокош зато да би јео њено месо и јаја, већ да би имао шта да жртвује својим божанствима и да би добијао петлове за борбу. Стари грчки филозоф Питагора сматрао је да треба кажњавати људе који једу јаја, јер она садрже клицу која је намењена продужењу врсте. Сирijци су сматрали јаје за симбол стварања, па су због тога кокошке поштовали као светињу. Стари филозофи мислили су да јаје симболички претставља смисао живота и такозвана четири основна елемента: земљу, воду, ваздух и ватру. Притом је љуска претстављала земљу, беланце воду, а жуманце ваздух и ватру. Римљани су приносили јаја на жртву богињи плодности.

Неколико векова пре наше ере, људи су почели да увиђају важност јајета као намирнице, али су му, истовремено, приписивали и лековита својства. Тако је Гален, римски лекар из II века наше ере, чији је утицај на медицину био јак све до Средњег века, подвлачио значај јаја као лека.

Чак и у медицинској књизи неког Уфенбаха, „доктора лекарске вештине", од пре нешто више од 150 година, набрајају се болести које се лече једењем јаја.

„Зло божанство“

За време последњег рата, војници који су боравили у заливу Милна, на Новој Гвинеји, често би се ноћу будили, уплашени и изненађени страшним пискавим урликом који се чуо из даљине. Понекад се добијао утисак да се нека огромна маса стропоштава у мочвару, уз јак пљесак воде и ломљаву дрвећа. Само се урођеници из племена Папуа, нису много узбуђивали. Одавно су они познавали неман чији су урлици изазивали страх код дошљака. Према њиховом причању, то је био крокодил који живи на дрвећу. Ово огромно и снажно чудовиште, гоњено глађу, постајало је тако бесно да је често нападало и прождирало људе. Снажним ударцем свог дугог репа оно је обарало жртву, а затим је раскидало својим савијеним и као игла оштрим зубима и канџама. У неким папуанским селима народ је сматрао ову неман за зло божанство.

Кад год би неки владин службеник или официр дошао у ове крајеве, становништво је тражило да их заштити од овог чудовишта, описујући његова злодела. У почетку су се у Порт Морезбију смејали овим порукама, сматрајући крокодила-људождера за плод уобразиље урођеника, који тиме хоће само да заплаше беле људе. Али, те тврдње добиле су нов вид кад је један службеник, вративши се с пута, изјавио да је пред њега изишло цело једно племе, с поглавицом на челу, и преклињало га да их ослободи напасти. Кад је службеник затражио да му покажу где се налази неман, да би је убио, урођеници нису били у стању то да учине. Они су оптуживали људе из суседног села да су им они послали чудовиште да их уништи. А кад су видели да службеник не намерава да ухапси њихове суседе, замало да није дошло до побуне.

Мало више светлости унео је у ове приче тек истраживач Томпсон. Боравећи у селу на чијем се земљишту чудовиште налазило, он је чуо да становници сву кривицу за довођење „новог бога“ сваљују на два брата. Причало се да су они једног дана пошли у џунглу и тамо угледали крокодила. Он њих није приметио. Да су хтели, могли су неопажено побећи. Уместо тога, из неких својих разлога, они су се прикрали немани и покушали да је улове омчом исплетеном од винове лозе. Разљућен, крокодил је снажним ударцем репа оборио једног на земљу, а затим је скочио и чељустима шчепао другог човека за мишицу. Међутим, урођеник се некако истргао и пробио до села, али је остао без руке. Његов брат Сиган никад се више није вратио.

Догађај је потпуно јасан. У борби са животињом један брат је погинуо, а други је, тешко повређен, успео да побегне. Али, по селу су се проносили гласови да је Сиган жив, само је одлучио да живи у џунгли заједно са злим божанством, ловећи с њим и јашући на његовим леђима. Његова ћерка ишла је свакога дана до ивице џунгле да разговара са оцем и божанством и остављала им намирнице.

— Ја сам видео то божанство с којим је Сиганова ћерка разговарала и на чијим леђима јаше Сиган, — озбиљно је тврдио сеоски полицајац с којим је Томпсон разговарао. — То ново божанство зове се Аоу-Анги-Анги.

Да би извео ствар на чистину, Томпсон је пратио Сиганову ћерку кад је следећи пут пошла у џунглу. Наравно, није видео Сигана, али је утврдио шта је то гледала његова ћерка. Била је то нека животиња налик на крокодила, само што је, за разлику од овога, могла да се пење на дрвеће. Навикнута да јој се доноси храна, животиња је сваког дана долазила на то место и јела оно што би девојка донела.

Власти у Порт Морезбију нису много веровале ни Томпсону, али су ипак пристале да упуте експедицију у ове крајеве. То је било ужасно путовање. На сваком кораку требало је савлађивати препреке, тако да се врло споро напредовало. Непроходно шибље, дивље животиње и инсекти били су свакодневни непријатељи експедиције.

Једног дана, док се експедиција с тешком муком пробијала кроз џунглу, један од полицајаца из пратње преплашено је крикнуо и показао на високо дрво испод кога су баш имали да прођу. На једној од његових грана лежало је створење ради кога су и пошли на далеки пут — „ствар која једе људе“, о којој су урођеници толико причали. Одјекнуо је пуцањ и животиња се, уз буку и ломљаву грана, стропоштала на земљу. Тако је доказана истинитост прича месног становништва о крокодилу-људождеру који се пење на дрвеће.

Мемоари једног француског истраживача у потпуности се поклапају са извештајем ове експедиције. Он је верно записао све жалбе урођеника тога подручја које су биле у вези са чудовиштем. Кад је Француз једном запитао неког урођеника да ли је икад видео ову неман, он је одговорио: „Како да нисам кад је на моје очи појео моју жену!“

Тако је, по овом чудном становнику својих шума, овај забачени крај постао преко ноћи познат широм света.

ВЕРОВАЛИ или не...

„МУЗИКАЛНА“ КОКОШКА

Кокошка једног канадског фармера, који живи недалеко од Отаве, не носи своја јаја у гнезду, већ поред телевизиског апарата свога газде. Занимљиво је да она свако јутро снесе јаје у исто време кад се заврши емисија забавне музике.

ЦЕНА СЛАВЕ

Француски племић Гастон III (1331—1391) био је вероватно први човек у историји који је упознао вредност и значење популарности. Он је плаћао 60.000 златних флорина годишње, у то време огромну своту, неколицини трубадура да не би певали ни о чем другом сем о његовим јуначким подвизима.

СТЕНА „СВИЊСКА ЊУШКА“

На каменитој висоравни Црни Брежуљци, у Јужној Дакоти, има једна стена необичног облика која потсећа на главу џиновске свиње. Због тога је ова стена и добила име „Свињска њушка“.

ЗБОГ БРАДЕ...

Гијом Дипра (1507—1566) оснивач колеџа Клермон, у

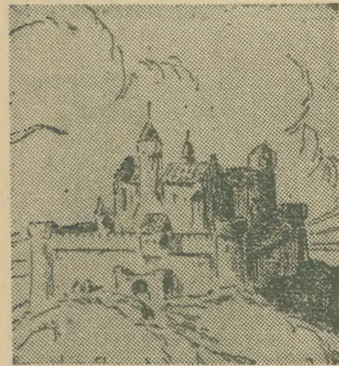
Француској, умро је од туге кад му је било наређено да обрије своју браду, којом се он необично поносио.

ШАМПИОН У ЈЕДЕЊУ ЈАЈА

На једном такмичењу у једењу јаја, које је било приређено у граду Ноксвилу, у Америци, прву награду добио је неки Роберт Саул, по занимању ноћни чувар. Он је без икаквог напора и не устајући од стола појео 60 јаја. Другу награду добио је Хери Корвен, који је после четрдесетог јајета одустао од даљег такмичења.

У средњовековном замку

Сваки богатији средњовековни племић имао је малу војску и утврђен замак, који му је служио за одбрану од непријатеља. Замак је подизан обично на стр-

мим стенама и био је окружен широким каменим бедемом, у коме су биле избушене рупе за пушкарнице. Местимично су га окруживале куле, најчешће округле. Замак је био опкољен јарком пуним воде, који се могао прећи само преко покретног моста. Мост се намештао и уклањао из унутрашњости замка.

Иза бедема налазила се капела, племићев стан и кула, а изнад ње се дизала кулица за осматрача који је извиђао околину. Племићев стан имао је веома високе собе, са огромним огњиштима, где је могла да стане велика количина дрва и да се испече цео во.

Племићи су често боравили ван замка, било у лову, било у рату или на турнирима, који су за витезове били најбоља ратна школа. За време турнира, свадби и других свечаности приређиване су гозбе, на којима се много јело и пило. Јело се прстима, јер су виљушке биле реткост. Краљ Карло V, у XIV веку, имао је свега шест виљушака. На крају обеда и за време док се служило вино појављивали су се играчи, музичари, акробати и приповедачи, који су пред гостима изводили своје вештине или причали разне доживљаје и јуначка дела.

Да би набавили потребан новац, многи племићи су се одавали разбојништву, па су пљачкали трговце и путнике који су пролазили поред њихових замкова, отимали стада и жетву својих суседа и уцењивали сељаке који су радили на земљи суседних племића.

Сељаци су били у веома тешком положају. Живели су у бедним колибама саграђеним у околини замка и обрађивали земљу примитивним средствима. Једино су такозвани слободњаци имали извесну слободу, под условом да годишње дају одређен доходак и да кулуче за племића. Гладне године биле су веома честе. Тако је у IX веку било 48 гладних година, а на крају X века глад је трајала непрестано пуне четири године.

„ТАЈНА“ КОЛСКА ВАГА

У Америци је конструисана електронска колска вага којом се може утврдити тежина камиона и возова а да они приликом мерења не морају да стану. Пошто вага функционише без знања возача, она је погодна нарочито за прибирање података за саобраћајну статистику, као и за контролу поштовања прописа о максималном оптерећењу возила. Вага има равну платформу, која се намести на железничку пругу или коловоз. Електронске ћелије у ваги стварају преко радара електричне импулсе и тако покрећу апарат који бележи оптерећење.

ОПЕРАЦИЈЕ „НА СЛУХ“

Отсад ће хирурзи моћи да „на слух“ локализују и ваде камен из бубрега, делове костију и разне стране предмете у човечјем телу. Чим операторски нож додирне предмет, тај звук се пренесе на један електрични уређај, који га знатно појача, тако да га лекар може чути. На тај начин лекар ће бити сигуран да је нашао предмет који је тражио.

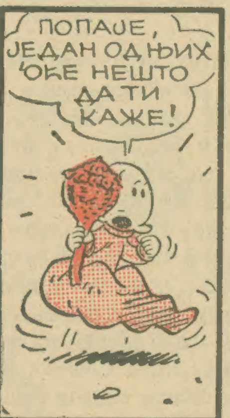

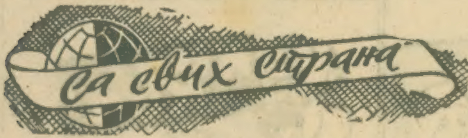

КО ЈЕ БИО АМАДИС?

Амадис је име јунака многих витешких романа. Најстарији познати роман о Амадису је дело „Амадис од Гауле“. Оно је настало у последњој четвртини 14 века у Шпанији, као резултат рада неколицине писаца који су писали на француском и шпанском језику. У њему су описане јуначке и љубавне пустоловине принца Амадиса и принцезе Орионе. Мотиви тог романа потсећају на бретонске витешке епове, а и само име главног јунака изгледа да је из бретонског извора. Прва сачувана обрада у ширем обиму потиче од Шпанца Гарсије Ордонеза де Монталво, око 1490 године. Штампана је 1508 у пет књига. Та обрада постала је узор за многе енглеске, француске, италијанске и друге обраде и временом је нарасла на 24 до 30 књига. Роман о Амадису био је један од најпознатијих романа у светској књижевности 16 и 17 века.

* * *

СТАРОСТ ВОДА

Воде разних мора, река и језера, као и разне подземне воде, различите су старости. Недавно је др Либи, професор универзитета у Чикагу, открио начин тачног мерења старости вода утврђивањем количине трицијума која се у њима налази. Вода добија трицијум из атмосфере, док се још налази у облику атмосферског талога. Количина трицијума се смањује сваких 12 и по година за пола. Мерења, која се врше помоћу радиоактивног угљеника 14, показала су да у угашеним кратерима вулкана има воде старе око 100 година и да се често испод земље може наћи вода стара преко 50 година. Занимљиво је да нове воде, које путем атмосферских талога и речних притока обогаћују мора, не продиру дубље од 150 метара и не мешају се са старом морском водом. Оне образују површинску резерву, у којој се врши процес испаравања и концентрације соли. Тачност овог начина мерења старости вода проверена је експериментима на вину чија је старост била позната. Грешке нису биле веће од шест до осам месеци.

* * *

„ЛЕКАРСКИ“ САВЕТИ У ВАВИЛОНУ

У Старом веку требало је да протече много времена да се дозна нека вест, или да се сазна ако неки човек нешто више зна или је чуо нешто што други не знају. Ево примера како су стари Вавилонци тежили да дознају како се лече поједине болести. Они би болесника изнели на трг и пролазници су му прилазили, питали га шта га боли, па су му говорили како да се лечи, ако су они од исте болести боловали и оздравили или су знали да се то другом десило. По закону, ниједан пролазник није смео проћи а да се не обрати болеснику и не упита га од чега болује, па да му каже лек ако га је знао.

* * *

САТОВИ КОЈИ ГОВОРЕ

Данас је техника толико напредовала да многи изуми из прошлости изгледају просто бледи према данашњим проналасцима. Па ипак, с обзиром на време у којима су ти проналасци објављени, они нису за потцењивање. Има их много. Овде ћемо поменути „сатове који говоре“, о којима су многи листови прошлог века писали. Тако је један немачки лист с краја прошлог века донео вест да су швајцарски часовничари почели да праве зидне и друге сатове са фонографом. Место удараца, ови сатови изговарали су јасно, сваки пут у одређено време, колико је сати. Тако је будилник снабдевен тим апаратом изговарао увек у шест часова изјутра следеће речи: „Шест сати, устај!“ Овај часовник израдио је један француски мајстор који је живео у Женеви. Сам фонограф био је у тесној вези с механизмом сата.

* * *

НЕОБИЧНА РЕКЛАМА

Американци су више него иједан други народ, нарочито у прошлости, били чувени због бучне рекламе. Ево једног примера. Неки Морис Џеферсон, уредник једног листа у Калифорнији који је излазио у прошлом веку, обавестио је једног дана јавност преко свога листа да ће урадити следећа „чуда“: „Сутра увече даћу научно-практичну претставу. У исто време писаћу два чланка: један десном, а други левом руком. Поштовани посетиоци нека ми одреде теме. Затим ћу у исто време левом ногом љуљати дете у колевци и певати му успаванку, а десном покретати дршку на меху што потпирује ватру за чај. Ако неко жели да ми плати грог, попићу 15 до 30 чаша, па пошто сам добар стрелац то ћу из револвера, са даљине од 20 корака, погодити са четири од шест метака кеца на картама. Улазница десет сантима од особе“. Можда се оваква „чуда“ и сад дешавају негде у свету, али и ова слика је у неку руку одраз прилика у којима су људи тада живели.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ДА БИ СМАЊИЛИ ИСПАРАВАЊЕ ВОДЕ...

Аустралиски научници покушавају да смање испаравање воде из земљишта у оним крајевима који су сиромашни у воденом талогу. Већина аустралиских пашњака налази се у подручјима у којима је испаравање воде далеко веће од просечног воденог талога. Прошле године они су испробали неколико хемикалија и открили да цетил-алкохол смањује испаравање воде за око 50 отсто. У току идућег лета извршиће се пробе великих размера у четири покрајине, да би се утврдила успешност овог метода. Прскање земљишта цетилним алкохолом није скупо, а дејство једног прскања траје неколико година. Цетилни алкохол добија се углавном од китове масти.

НОВ НАЧИН ПАЉЕЊА МОТОРА

Аутомобилистима је добро познато да бобина која даје варницу за паљење мотора веома често затаји. Ако се спроводници излижу или ако западне нека прљавштина — нема варнице. Да би отклонио ову незгоду, професор Нел из Гренобла, с групом својих помоћника, начинио је нов упаљач за моторе, који ради на принципу статичког електрицитета. То је диск од пластичне материје који се таре о фосфорну бронзу, чиме се постиже напон од 100.000 волти. Диск се креће помоћу акумулатора.

ОЛОВКЕ СА ТЕЧНИМ ГРАФИТОМ

Једно америчко предузеће за производњу налив-пера тврди да је обичној оловци дошао крај. Наместо ње ускоро ћемо имати оловку чији ће се траг моћи, као и код досадашње, брисати гумом, али коју нећемо морати да зарезујемо, јер се уопште неће ломити. Овај изум, који ће бити пуштен у продају кроз три месеца, претставља први корак у развоју оловке од времена кад је била пронађена — а то је било још у Средњем веку — па до данас. Још тада је оловка добила своје име, на које, уосталом, нема право, јер у њеној сржи уопште нема олова. Уствари, срж оловке прави се од графита и глине. Унутрашњост нове оловке такође чини графит, али графит у течном стању. Њоме ће се писати исто као и данашњом оловком, само што се њен траг неће растирати, мада ће се гумом моћи да брише. Поред тога, новом оловком моћи ће да се пише шест пута дуже но садашњом.

ОСЕТЉИВИ ФИЛМОВИ

За фотографисање космичких зракова и атомских честица начињени су нови, веома осетљиви, филмови. Сада се они могу наћи и у слободној продаји, јер је производња усавршена и постала знатно јевтинија. Ови филмови су двапут осетљивији од досад најосетљивијих филмова, те се њима може снимати двапут брже и, што је необично важно, како под природном, тако и под вештачком светлошћу, без употребе „блиц-лампе“. Обично осветљење на игралишту довољно је да се сними ноћна фудбалска утакмица.

НАЛИВ-ПЕРО БЕЗ ПЕРА И КУГЛИЦЕ

У Америци је израђено ново „Паркерово“ налив-перо. То, уствари, и није перо, већ „инструмент за писање“, како су га сами произвођачи назвали. Нова писаљка нема на свом крају ни перо ни куглицу, већ само узан канал кроз који истиче мастило. Перо не цури кад се њиме не пише и не мора се трескати или прво пробати на неком комадићу хартије ако се дуже времена није писало. Па ипак, оно се неће пустити у продају док се још не испита и усаврши.

„ВОЗ“ ЗА ЧИСТАЧЕ ПРОЗОРА

Чишћење прозора на високим зградама одувек је претстављало проблем, који је сада, како изгледа, решен на најбољи начин. При грађењу вишеспратница, дужином крова причврсти се једна шина. По њој се креће електрични воз, уствари корпа са чистачем која аутоматски застаје испред сваког прозора. Стојећи у корпи, чистач обавља свој посао без икакве опасности по живот. Висина корпе подешава се према потреби.

ПОКЛОПАЦ ЗА БЕНЗИНСКЕ РЕЗЕРВОАРЕ

Петролејска друштва већ одавно траже неко средство против испаравања бензина и других својих производа. Велики резервоари никад нису потпуно непропустљиви, а покушаји да се по површини течног горива излије нека заштитна течност нису успели, јер сиров петролеј све то раствори. Сад су хемичари начинили шупље бакелитне куглице напуњене азотом. Како су веома лаке и сићушне — пречник им је од 0,005 до 0,009 милиметара — оне пливају по петролеју или бензину, стварајући на тај начин херметички поклопац.

ТЕМПЕРАТУРА ВОДЕ ПО ЖЕЉИ

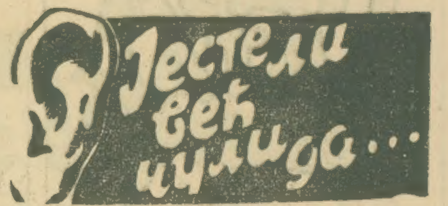
На водоводним уређајима у модерним становима новина је вентил за мешање хладне и топле воде. На тим термостатима у кухињама и купатилима постоји само једна славина са термометарском скалом. На притисак одређеног дугмета на термометру, из отворене славине истиче вода онолико топла колико се жели.

ПАКОВАЊЕ ЗА ЛЕКОВЕ

Један амерички лекар изумео је нов начин паковања, погодан за транспорт лекова, хране и разних органских материја. Ово је начињено за пренос културе ћелија рака, али се може употребити и у друге сврхе. Жељена температура — од 2 до 31 степен, може се одржати пуна 72 часа. Проналазак се заснива на особини неких соли да, прелазећи из чврстог у течно стање, узимају топлоту, а кад су у течном стању да одају топлоту приликом кристалисања.

ПРИМАТИ

У зоологији се под речју примати подразумева род сисара који обухвата полумајмуне, мајмуне и човека. Главне одлике примата су удови са по пет прстију, по правилу с ноктима, палац је супротно положен према осталим прстима, зубало је потпуно, очне дупље окренуте су напред, мозак је јако развијен итд.

... прво друштво за сузбијање алкохолизма основано је у Њујорку 1808 године.

... називи семинаријум и семинар, којима се означавају установе за образовање, постали су од латинске речи „семен“, што значи семе.

... сваке године у месецу фебруару Атлантски и Тихи Океан имају потпуно једнак ниво воде. Осталих једанаест месеци ниво Пацифика виши је од нивоа Атлантског Океана.

... пумпу са шмрком за гашење пожара изумео је у 3 веку пре наше ере александриски „инже

њер“ Ктезбиос, проналазач једне врсте воденог часовника.

... за време јаке олује с кишом, на један квадратни километар падне око 55.000 тона воде.

... чекић, наковањ и узенгија, три кошчице у средњем уву, једине су кости у човечјем телу које су још при рођењу потпуно формиране, те према томе не расту више. Насупрот томе, нос и ушна шкољка су једини делови код човека који расту целог живота.

... према историчару Тациту, стари Германи обедовали су сваки за засебним столом. Површина стола служила им је и

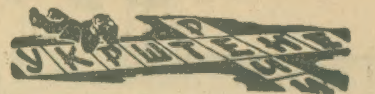
стовремено као тањир и после сваког јела она се скидала с постоља, а стављала се друга с новим јелом.

... народи Старог века делили су драго камење на мушко и женско. Сви тамни драги каменови припадали су мушком полу, а светли женском.

...о пигмејима је писао још Хомер. Њихово име дошло је од грчке речи „пигме“, што отприлике значи „палчић“.

... као средство за успављивање, етар се почео употребљавати 1818, а хлороформ 1847 године.

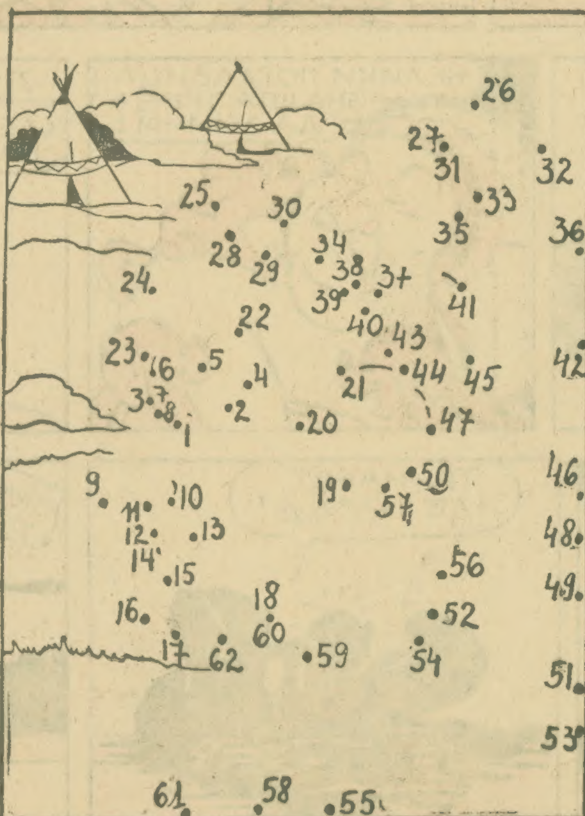
... Грчка је прва земља за коју се зна да је имала јавне библиотеке отворене публици. Најстаријом таквом библиотеком

сматра се она коју је у 6 веку пре наше ере основао Пизистрат.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ИЗ ДАЛЕКЕ ЗЕМЉЕ

Да, пред вама је слика из једне далеке и лепе земље, само је непотпуна. Потрудите се да је допуните повлачећи линију од тачке означене бројем 1 до тачке 62. И бићете задивљени резултатом.

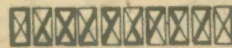
ЛОПТАЊЕ НА СТОЛУ

Игра се удвоје, тениском лоптом на правоугаоном и што дужем столу. Играчи стану на супротним крајевима стола и редом бацају лопту један другоме. Онај који „сервира“ може да котрља лопту, удари о сто или је баци директно, али тако да не падне са стране стола. Лопта мора пасти само са крајева стола, и то између два замишљена упоредна правца који продужују стране стола. Прималац не сме ставити руке на сто, нити га додирнути руком или телом. Ако то учини или ако промаши лопту, онај који је „сервирао“ добија поен. Ниједан не бележи поен ако прималац правилно ухвати лопту. Прималац бележи поен само ако онај који „сервира“ баци лопту тако да падне са стране стола или изван одређеног простора. Према договору се одреди колико ће игра да траје (рецимо пет поена).

Они који су вештији могу одредити да се сме употребљавати само једна рука, или да се лопта ухваћена уз тело рачуна као промашена. Не смете заборавити да је овде важна вештина а не снага и да се лопта никад не сме бацити сувише јако.

АРАПСКЕ ЦИФРЕ

Да ли можете да се сетите од које су геометриске слике изведене све арапске цифре?

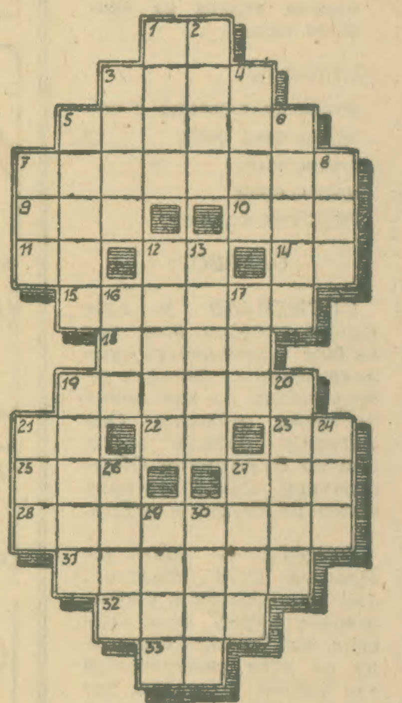

Ако не можете, погледајте нашу слику, па ће вам бити јасно да су изведене од правоугаоника и његових двеју дијагонала.

УКРШТЕНИЦА

Водоравно: 1) показна заменица; 3) римски домаћи богови; 5) једна планета; 7) врста сточне хране; 9) страно мушко име; 10) несит; 11) предлог; 12) део коњске опреме; 14) упитна заменица; 15) филмски термин; 18) град и пристаниште у Италији; 19) један метал; 21) хемиски знак за молибден; 22) коњ; 23) нота; 25) лука у Израелу; 27) свеска; 28) главни град Хавајских Острва; 31) направа за узбуну; 32) наша река; 33) предлог.

Усправно: 1) метак; 2) град у Русији; 3) једно годишње доба; 4) место у Срему; 5) струјање ваздуха; 6) додатак; 7) место за пристајање бродова; 8) прилог за место; 12) пристаниште на Црвеном Мору; 13) турски султан из 14 века познат из Косовске битке; 16) град у Финској; 17) немачки филозоф неокантовске школе; 19) врста палме; 20) део електричних превозних средстава; 21) јединица за мерење великих брзина; 24) птица-тркачица; 26) ароматична биљка; 27) врста морске рибе; 29) град у Алжиру; 30) река у Сибиру.

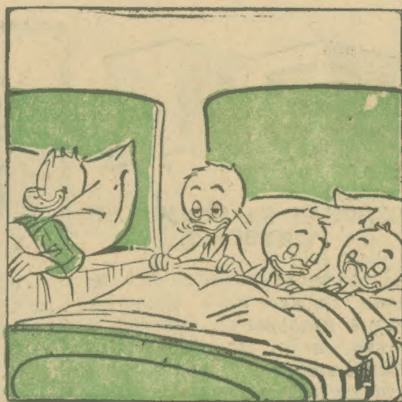

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Марс; 5) фузија; 7) пилот; 8) ге; 10) инат; 11) бат; 12) Ват; 13) Рада; 14) ал; 15) манир; 16) емисар; 18) Ерин; 19) ананас; 21) труба; 22) ви; 24) удео; 25) сир; 26) пет; 27) мета; 28) Ин; 29) кобац; 30) иметак; 32) обор.

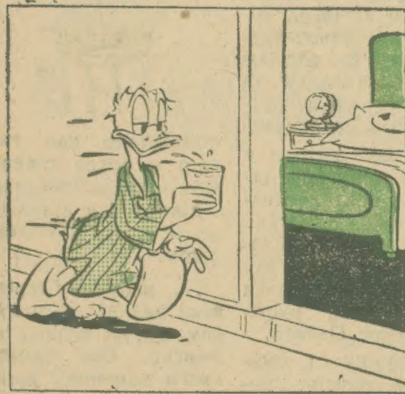
Усправно: 1) мулат; 2) азот; 3) рит; 4) С(теван) J(аковљевић); 5) финале; 6) Агадир; 7) Пива; 9) етар; 11) банана; 12) Расина; 15) Мирабо; 17) менует; 19) Ардени; 20) свитак; 21) Тупи; 23) Ирац; 25) себар; 27) мото; 29) кеб; 31) мо.

ДА ВИДИ УМЕ ЛИ

Раја: Умеш ли ти, ујка-Пајо, да се потпишеш затворених очију?

Паја: Разуме се да умем.

Раја: Хајд' баш да видимо! Затвори очи и покушај да се потпишеш на мојој ђачкој књижици.

НЕ ТРЕБА МУ ПОГЛЕД

Директор хотела: Шта? Скупа вам ова соба? Па само овај дивни поглед на море вреди тих пара!

Шиља: Дајте ми ви њу упола цене, а ја вам дајем реч да ниједном нећу погледати кроз прозор.

ПОЗНАВАЛАЦ СТОКЕ

Учитељица одвела ђаке да разгледају једну сточарску фарму. Наједном, Гаја ће гласно:

— Погледајте како она крава има кисело лице. Сигурно даје кисело млеко.

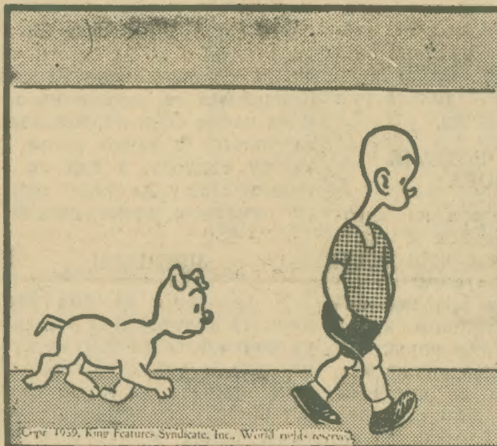
ПЕРА ЖДЕРА ДУЖНИК

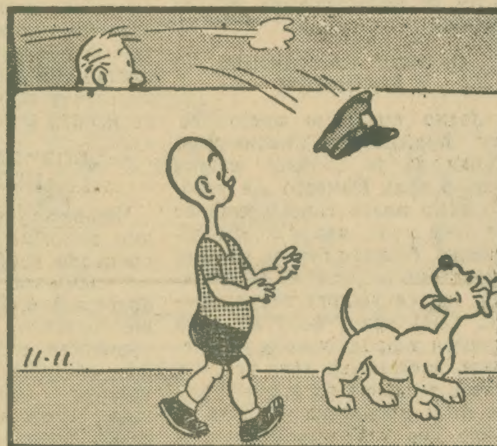
Пера: О, ви сте нешто много поранили! Откуд ми сад новац!

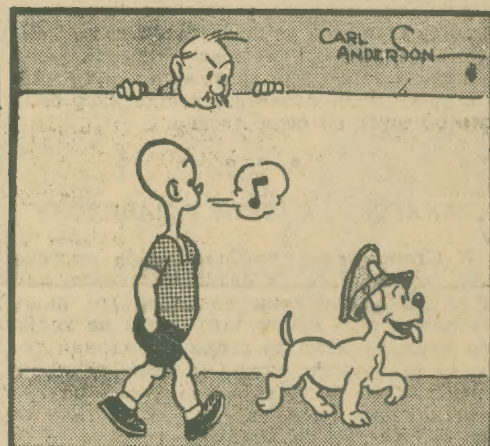
Поверилац: Па данас је први.

Пера: Да, а ја примам плату тек тридесетог.

Који је
ОДГОВОР
тачан

ОПСИДИЈАН је:

- *француски песник из 17 века*
- *град у Италији*
- *материјал за израду накита*
- *чувени атлета из прошлог века*

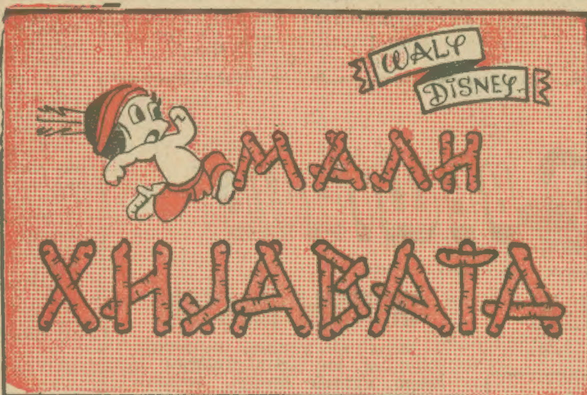
РЕНЕТА је:

- *филмска глумица с почетка овог века*
- *стари плес*
- *врста воћа*
- *спортски термин*

ОДГОВОР:

ОПСИДИЈАН је стакласта очврсла лава црне боје и шкољкаста прелома. Лепо се глача и употребљава се као накит за време жалости. Ова материја добила је то име по Римљанину Обсидијанусу, који ју је први донео из Етиопије у Рим.

РЕНЕТА је сорта јабука са доста збијеним, али сочним месом, специфичног укуса који потсећа на вино. Стручњаци за воће разврставају ове јабуке у златне, црвене, једнобојне, сиве итд. Канадска ренета јако је цењена. Крупна је и подесна за наше прилике.

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" Штампарско-издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Текући рачун број 102-Т-82, пошт. фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишње 500, полугодишње 250, за иностранство годишња 760, полугодишња 380 динара. Рукописи се не враћају.